

МУҚОБИЛ МАНБАЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛИ

*Tulakov J.
JizPI "Energetika" kafedrasi assistenti.*

Аннотация: Экологик инқирозлар муқобил энергетикани ривожлантириш давлатлар ва минтақаларнинг энергия хавфсизлигига потенциал таъсир кўрсатадиган сиёсий, иқтисодий ва қўшимча рағбат бўлиб хизмат қилди. Инсоният қайта тикланмайдиган энергия манбаларига ва уларнинг нархларига қабул қилиб бўлмайдиган даражада юқори даражада боғлиқлигини англаганидан кейин бошланди.

Калим сўзлар: Энергия тежаш, энергия самарадорлиги, энергетик тежамкорлик, ишончли фаолият, энергия сарфи, қайта тикланувчи энергия манбалари.

Аннотация: Экологические кризисы послужили политическим, экономическим и дополнительным стимулом, с помощью которого развитие альтернативной энергетики потенциально влияет на энергетическую безопасность стран и регионов. Это началось после того, как человечество осознало свою неприемлемо высокую зависимость от невозобновляемых источников энергии и их цен.

Ключевые слова: Энергосбережение, энергоэффективность, энергосбережение, надежная деятельность, энергопотребление, возобновляемые источники энергии.

Abstract: Environmental crises the development of Alternative Energy has served as a political, economic and additional incentive that has a potential impact on the energy security of states and regions. It began after humanity realized that it was at an unacceptable high level of dependence on non-renewable energy sources and their prices.

Keywords: energy saving, energy efficiency, energy saving, reliable activity, energy consumption, renewable energy sources.

Сўнги йилларда рўй берган, давлатлар ва минтақаларнинг энергия хавфсизлигига потенциал таъсир кўрсатадиган сиёсий, иқтисодий ва экологик инқирозлар муқобил энергетикани ривожлантириш учун кўшимча рағбат бўлиб хизмат қилди. Бундай инқироз АҚШ террористик ҳужумлар ўз ичига олади (2001), Москва электр ҳодиса (2005), Европа Иттифоқи мамлакатлари учун Украина орқали газ транзит узилишлар (2009), Япония Fukushima—1 атом станциясида ҳодиса (2011), шунингдек бошқа шунга ўхшаш воқеалар сифатида. Бундай ҳодисалардан сўнг, инсоният қайта тикланмайдиган энергия манбаларига қабул қилиб бўлмайдиган даражада юқори даражада қарамлигини, шунингдек, уларнинг баъзиларининг хавфлилигини тобора кўпроқ англамоқда.

Қайта тикланадиган энергия манбалари — қуёш энергияси, шамол энергияси, сув энергияси (шу жумладан оқова сув энергияси), бундай энергиядан гидроэлектростанцияларда фойдаланиш бундан мустасно, сув ҳавзаларининг тўлқин энергияси, шу жумладан сув омборлари, дарёлар, денгизлар, океанлар, табиий ер ости иссиқлик ташувчиларидан фойдаланган ҳолда геотермик энергия, паст потенциал ернинг иссиқлик энергияси, ҳаво, маҳсус иссиқлик ташувчилар, биомассадан фойдаланган ҳолда сув, энергия ишлаб чиқариш учун маҳсус ўстирилган ўсимликлар, шу жумладан дарахтлар, шунингдек ишлаб чиқариш ва истеъмол чиқиндилари киради, углеводород хом ашёси ва ёқилғидан фойдаланиш пайтида олинган чиқиндилар бундан мустасно, биогаз, бундай чиқиндиларнинг чиқиндихоналарида ишлаб чиқариш ва истеъмол чиқиндилари натижасида чиқарилган газ, кўмир конларида ҳосил бўлган газ."

Федерацияси Россия муқобил энергия соҳасида катта имкониятларга ега. Мамлакатимизнинг деярли ҳар бир минтақасида қайта тикланадиган энергия манбаларидан (РЕС) фойдаланиш имконияти мавжуд. Ва бу йўналишдаги баъзи тадқиқотлар ва ишланмалар 1950-1960 йилларда фаол

олиб борилган бўлса-да, Россияда муқобил энергетиканинг фаол ривожланиши фақат 2000-йилларда бошланган.

Қайта тикланадиган энергия манбаларини яна иккита гуруҳга бўлиш мумкин — анъанавий ва ноанъанавий (муқобил) энергия манбалари. Гидроэнергетика ва ёғоч чиқиндиларини ёқилғи сифатида ишлатадиган биоэнергия бўлими анъанавий энергия манбалари ҳисобланади. Муқобил энергия манбаларига қуйидагилар киради: геотермик, қуёш, шамол ва тўлқин энергияси, шунингдек кичик гидроэнергетика ва биомасса энергиясининг анъанавий энергия манбаларига тегишли бўлмаган қисми.

Муқобил манбалардан фойдаланиш бўйича ишланмалар илгари амалга оширилган бўлса-да, global миқёсда муқобил энергиянинг фаол ривожланиши 1973 йилги нефт инқирозидан сўнг, инсоният қайта тикланмайдиган энергия манбаларига ва уларнинг нархларига қабул қилиб бўлмайдиган даражада юқори даражада боғлиқлигини англаганидан кейин бошланди. Нефт ва газ қабулхонасининг фаол қаршиликларига қарамай, замонавий дунёда муқобил энергия манбаларидан фойдаланиш ҳам иқтисодий, ҳам энергия самарадорлиги нуқтаи назаридан истиқболли ҳисобланади.

Айни пайтда Россия қайта тикланадиган ва муқобил энергия манбаларининг деярли барча маълум турларидан фойдаланган ҳолда электр станцияларини яратиш бўйича муваффақиятли тажрибага эга. Асосий муаммо-2000-йилларнинг охирида бир қатор fundamental қарорлар қабул қилинганига қарамай, муқобил энергияни Реал давлат томонидан қўллаб-қувватлашнинг йўқлиги.

Ушбу қонун замонавий шароитларда электр энергетика тармоғида рақобат муҳитини ривожлантириш ва инвестицияларни жалб қилиш электр энергиясини ишлаб чиқариш ва етказиб бериш соҳасидаги фаолиятнинг институционал ва ташкилий-ҳуқуқий асосларини тубдан такомиллаштириш, электр энергетика тармоғини ислоҳ қилиш бўйича вазифаларнинг амалий

ижросини таъминлаш, шунингдек, 2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси ва Ўзбекистон Республикаси Маъмурий ислохотлар [концепциясида](#) белгиланган вазифаларни бажариш мақсадларини белгилайди.

Ҳозирги вақтда асосан гидроэлектростанциялар ишлаб чиқараётган қайта тикланувчи энергия манбалари ҳиссасига мамлакатда ишлаб чиқарилаётган электр энергияси умумий ҳажмининг атиги ўн фоизи тўғри келмоқда. Ниҳоятда катта салоҳият мавжуд бўлишига қарамасдан, қуёш ва шамол сингари қайта тикланувчи энергия манбаларининг имкониятларидан тўлиқ даражада фойдаланилмаяпти. Шу муносабат билан, иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳанинг энергия самарадорлигини ошириш, энергия тежовчи технологиялар ва қайта тикланувчи энергия манбаларини кенг жорий этиш давлат сиёсатининг ҳозирги босқичдаги долзарб йўналишларидан бири бўлиб қолиши лозим. Маълумки, республикамизда иқтисодиёт барқарор ўсишини таъминлашга ва аҳолининг фаровонлик даражасини оширишга, ёқилғи-энергетика ресурсларига бўлган талаб – эҳтиёжни узлуксиз қаноатлантиришга қаратилган нефть – газ, электр энергетика, кўмир, кимё, қурилиш индустриясини ривожлантиришнинг узок муддатли стратегияси амалга оширилмоқда. Шу билан бирга, ёқилғи – энергетика тармоғининг мавжуд қувватлари энергия ресурсларига ортиб бораётган талаб-эҳтиёжни тўлиқ даражада таъминламаяпти, мамлакатимиз иқтисодиётининг энергия сарфи ҳажми ривожланган мамлакатларнинг ўртача кўрсаткичидан анча юқоридир.

Адабиётлар

1. Khasanov M. et al. Optimal radial distribution network reconfiguration to minimize power loss by using mayfly algorithm //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing, 2023. – Т. 2612. – №. 1.
2. Hasanov M., Urinboy J. Reconfiguration of Radial Distribution System to

- Minimize Active Power Loss //International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS). – 2021. – Т. 5. – №. 2. – С. 154-156.
3. Hasanov M. et al. Optimal Integration of Wind Turbine Based Dg Units in Distribution System Considering Uncertainties //Khasanov, Mansur, et al." Rider Optimization Algorithm for Optimal DG Allocation in Radial Distribution Network." 2020 2nd International Conference on Smart Power & Internet Energy Systems (SPIES). IEEE. – 2020. – С. 157-159.
 4. Hasanov M. et al. Optimal Integration of Photovoltaic Based DG Units in Distribution Network Considering Uncertainties //International Journal of Academic and Applied Research (IAAR), ISSN. – 2021. – С. 2643-9603.
 5. Жалилов Ў. А. Ў. и др. ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯ СИФАТ КЎРСАТКИЧЛАРИ ВА УЛАРНИ ОШИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 113-118.
 6. Жуманов А. Н. и др. МУҚОБИЛ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИДАН ЖИЗЗАХ ВИЛОЯТИНИНГ ТОҒЛИ ХУДУДЛАРИДА ФОЙДАЛАНИШ //Academic research in educational sciences. – 2021. – Т. 2. – №. 5. – С. 247-254.
 7. Razzaqovich Q. A. et al. SANOAT KORXONALARI ELEKTR TA'MINOTIDA ELEKTR YUKLAMALARI KARTOGRAMMASINI QURISH VA BPP NING O'RNATILISH JOYINI ANIQLASH //E Conference Zone. – 2022. – С. 358-361.
 8. Qurbanov A., Baratov L., Jalilov O. SANOAT KORXONALARINING SAMARADORLIK KO'RSATKICHINI OSHIRISH MAQSADIDA ELEKTR YUKLAMALARI KARTOGRAMMASINI QURISH VA BPP NING O'RNATILISH JOYINI ANIQLASH //Interpretation and researches. – 2023. – Т. 1. – №. 6.
 9. Khasanov M. et al. Optimal allocation of distributed generation in radial distribution network for voltage stability improvement and power loss minimization //AIP conference proceedings. – AIP Publishing, 2023. – Т. 2612. – №. 1.
 10. Khasanov M. et al. Optimal Sizing and Sitting of Distributed Generation in Distribution Network considering Power Generation Uncertainty //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 434. – С. 01016.
 11. Khasanov M. et al. Distribution network planning with DG units considering the network reconfiguration and reliability //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2023. – Т. 461. – С. 01053.